

کنفرانس ملی یافته های نوین پژوهشی و آموزشی

عمران، معماری، شهرسازی و محیط زیست ایران

سوم دی ماه ۱۳۹۵ - تهران

National Conference of new research and training,
civil engineering, architecture, urbanism and environment of Iran

بررسی و تحلیل رویکرد بازآفرینی فرهنگ محور از میان انواع رویکردهای محرک

توسعه شهری

مریم صوفی^{1*}، دکتر مجتبی رفیعیان²، دکتر مرتضی طلاچیان³

1- دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری- دانشگاه علوم و تحقیقات تهران- m.soofi69@yahoo.com

2- دانشیار و عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس تهران

2- استادیار و عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه علوم و تحقیقات تهران

چکیده:

رشد شتابان شهرنشینی و مدرنیسم در طی دهه های اخیر بیش از همه، مراکز تاریخی شهرها را نشانه گرفته اند و مهمترین پیامد منفی آنها پدیده "بی مکانی" در بافت تاریخی بوده است. یکی از سیاست های نوین در توسعه شهری بطور عام و در بازآفرینی بافتهای نابسامان شهری بطور خاص، بکارگیری اقدامات و پروژه های محرک توسعه با هدف تسریع و تسهیل فرایند تحول در این بافتها با بهره گیری مشارکت و توان اجتماعی ساکنان و استفاده از ظرفیتهای محلی می باشد. در واقع، محرک های شهری، استراتژی های نوین توسعه مجدد شهری هستند که غالباً تعدادی پروژه را شامل می شوند که منجر به راه اندازی و هدایت توسعه می گردند. محرک های توسعه بعنوان بسترکارکردهای اجتماعی و اقتصادی، منزلت اجتماعی و اقتصادی در این بافت ها را ارتقاء داده وانگیزه مشارکت در فرایندهای بهسازی و نوسازی را در جامعه محلی افزایش داده و همچنین سبب ایجاد تمایل در بخش خصوصی به سرمایه گذاری در بافت می گردد. بازآفرینی شهری به نوبه خود از ابزار موثر در احیای بافت های تاریخی محسوب شده که بالفعل سازی پتانسیل های بالقوه موجود در بافت و هویت تاریخی، حیات واقعی و مدنی آن را

تضمین می کند. از آنجایی که امروزه رویکرد بازآفرینی شهری بعنوان رویکردی متأخر در حوزه مرمت، بهسازی و بازسازی بافت های فرسوده، تاریخی و ارزشمند شهری مطرح شده است؛ لذا شناخت پروژه های محرک توسعه شهری (کاتالیست) بعنوان ابزار قابل استفاده در دستیابی به این امر مورد بررسی قرار گرفته است. پروژه های بزرگ مقیاس شهری با ایجاد پویایی از طریق بازیافت زمین های بلا استفاده یا اماکن مخروبه موجود بافت، در جهت تقویت فعالیت ها و روابط اجتماعی همچون فضای گذران اوقات فراغت، اشتغال زایی و ... و پروژه های محرک توسعه (خرد مقیاس) نیز بدون نیاز به سرمایه گذاری های عظیم، توانایی احیاء و باززنده سازی بافت های فرسوده، تاریخی و ارزشمند شهری در سه بعد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی را دارا می باشند. بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ نیز با استفاده از کشف سرمایه نمادین شهرها می کوشد تا قابلیت رقابت فضا و قدرت جذب شهروندان، گردشگران و سرمایه گذاران را فراهم کند این تحقیق پژوهشی تحلیلی است که در آن از تکنیک مقایسه استفاده شده است. راهبردهای " بازآفرینی فرهنگی " در فرآیند رفت و برگشتی سیستماتیک در ایجاد یک مکان منحصر به فرد نقش بسزائی دارند و با مولفه های کالبد، کارکرد و معنا در هر یک از این سطوح بنیان مطالعات بازآفرینی است و رابطه بهم خورده دو وجهی و سه وجهی هر کدام از مولفه ها نشانگر بروز مسأله ای است، که بازآفرینی باید در صدد رفع آن باشد.

کلید واژه: پروژه های محرک توسعه، بافت تاریخی، بازآفرینی، بازآفرینی فرهنگ محور

1. مقدمه

از بین رفتن بافتهای تاریخی در شهرها سبب نابودی بخشی از هویت و شناسنامه فرهنگی شهر است. بافتهای تاریخی و فرهنگی شهرها آثار گرانبهائی هستند که نشانه فرهنگ و دانش معماری و شهرسازی بومی اند و به عنوان جزئی از هویت اجتماعی هر قوم و کشوری تلقی می شوند. تجربیات جهانی نشان داده است نگاه صرف کالبدی به شهر و خصوصاً بافت قدیم جویگوی نیازهای مردم نیست. در اکثر کشورهای اروپایی و آمریکایی علاوه بر دید کالبدی رویکرد فرهنگی را نیز وارد برنامه ریزی کرده اند شهرهایی مانند پاریس، بروکسل، لندن نمونه هایی از ترکیب برنامه ریزی کالبدی و فرهنگی هستند. در ایران نیز احساس می شود که رویکرد برای مداخله در بافت قدیم باید با چهارچوب فرهنگی یا به عبارتی همراه با برنامه ریزی فرهنگی باشد. «بازآفرینی فرهنگ- مبنا» را می توان اصلیتترین رویکرد بازآفرینی شهری در دو دهه اخیر دانست. کاربست فرهنگ در جایگاهی راهبردی و با هدف دستیابی به سازوکاری اقتصادی و پررونق که می تواند متضمن اهداف توسعه ای باشد و چهره ای فرهنگ گرا برای شهرها ترسیم کند، رویه ای است که در چارچوب بازآفرینی شهرها به آن اهمیت فراوانی داده شده است. بازآفرینی فرهنگ مبنا، با طرح مفاهیم پایه ای مانند استفاده از حوزه های نوآورانه اقتصادی، به این نکته اساسی می رسد که می توان در بافتهای درونی و هسته های مرکزی شهرها، با اطمینان به نتایج فرآیند بازآفرینی، از رهیافت فرهنگی و ویژگی های مثبت آن بهره جست. این رهیافت، به